Feidhm: **Ag lorg agus ag tabhairt eolais faoi cé a dhéanann obair tí**
Ag déanamh cur síos ar obair an tí

Bileog 9.1, Bileog 9.2, Bileog 9.3 agus Bileog 9.4

- Cuir gach beirt ag obair le chéile agus scaip **Bileog 9.1** orthu. Abair leo go mbeidh siad ag caint leis an duine in aice leo faoi obair an tí agus go bhfuil na briathra agus na hainmfhocail ann le cuidiú leo.
- Mínigh dóibh go mbeidh siad ag déanamh cur síos chomh maith ar cad a dhéanann na daoine eile atá ina gcónaí sa teach leo.
- Ba cheart go mbeadh na habairtí mar seo:

  - *Glanaimse an teach den chuid is mó ach déanann Seán an dinnéar de ghnáth.*
  - *Ním na soithí i gcónaí.*
  - *Tá mé i mo chónaí liom féin. Mise mar sin a dhéanann gach rud - gearraim an féar agus gach rud.*

- Tabhair seans don rang ansin éisteacht leis an téip agus cuir ar siúl é faoi dhó.
- Pléigh na freagraí leis an rang ar fad ansin.
- Is é an t-ainm briathartha atá i gceist. Is leor ag an phointe seo a rá go gcuirtear (e)adh le fréamh an bhriathair sa chéad réimniú - mar shampla – glanadh. Athraíonn –aigh go **ú** agus –igh go **iú** sa dara réimniú. Mínigh chomh maith nach bhfuil anseo ach treoir an-gharbh ar fad ach
- go mbeidh go leor samplaí den ainm briathartha ann amach anseo.

- Tabhair seans do gach beirt plé a dhéanamh ar an tábhacht a bhaineann le cúrsaí gramadaí. Beidh tuairimí éagsúla ag daoine éagsúla agus is maith sin.
- Abair le gach beirt a dtuairimí a nochtadh faoin dúil atá acu in obair an tí. Tá an dá abairt ann le cuidiú leo.
- Pléigh na tuairimí le gach duine sa rang ansin.
- Ceartaigh botún ar bith a chluineann tú.

- Tabhair **Bileog 9.2** do gach beirt.
- Mínigh dóibh go gcaithfidh siad pictiúr an duine a roghnú agus gur seomraí éagsúla ina dtithe féin iad na pictiúir.
- Caithfidh siad cur síos a dhéanamh dá chéile ar an obair ar fad atá le déanamh acu. Ba cheart go mbeadh a bhfuil le rá acu mar seo:

  Pictiúr A – Duine A
  - *Tá orm na cuirtíní a oscailt.*
  - *Caithfidh mé na páipéir ar fad a eagrú.*
  - *Caithfidh mé na ballaí a ní agus a phéinteáil.*
  - *Tá orm na seilfeanna a chur in ord.*
  - *Caithfidh mé na héadaí a eagrú.*
  - *Caithfidh mé an seanríomhaire a chaitheamh amach.*
  - *Tá orm an t-urlár a ní.*

- *Tá orm an bruscar ar fad a chaitheamh amach.*

Pictiúr B – Duine B

- *Tá orm an fhuinneog a ghlanadh.*
- *Caithfidh mé an bruscar ar fad a chaitheamh amach.*
- *Caithfidh mé na ballaí a ní agus a phéinteáil.*
- *Tá orm na seilfeanna a chur in ord.*
- *Caithfidh mé na héadaí a eagrú.*
- *Caithfidh mé na buidéil/na searróga ar fad a chaitheamh amach nó a eagrú.*
- *Tá orm an doirteal a ní.*
- *Caithfidh mé gach rud a chur i mboscaí.*

- Nuair atá gach beirt críochnaithe ag labhairt faoi na pictiúir iarr orthu ansin cur síos a dhéanamh dá chéile ar cad atá le déanamh acu ina dtithe féin.
- Iarr ar dhaoine éagsúla cur síos a dhéanamh ar na pictiúir agus ar dhaoine eile cur síos a dhéanamh duit ar cad atá le déanamh acu féin.

- Scaip **Bileog 9.3** ar an rang agus mínigh dóibh gur tógadh an píosa ó láithreán Gréasáin ESB (nó an Bord Soláthair Leictreachais).
- Abair leo gur pointí eolais atá ann faoin dóigh le fuinneamh sa teach a chaomhnú ar mhaithe leis an timpeallacht agus ar mhaithe le hairgead a shábháil.
- Cuir gach beirt ag obair le chéile ar an phíosa a léamh le chéile. Tá sainmhínithe Gaeilge ar na focail dheacra le fáil faoin téacs mar chuidiú.
- Ansin léigh thusa na ráitis 1-4 leis an rang iomlán le bheith cinnte go dtuigeann siad gach rud.
- Tabhair seans do gach duine a m(h)achnamh a dhéanamh faoi na ráitis le feiceáil an bhfuil siad fíor fá dtaobh daoibh féin.
- Ansin cuir gach triúr le chéile le plé a dhéanamh ar na ráitis agus le feiceáil cé chomh coigilteach is atá siad ag caomhnú fuinnimh.
- Déan plé leis an rang iomlán ansin ar na ráitis.
- Abair leo go mbeidh siad ag éisteacht le Pól ag déanamh cur síos ar na hathruithe ar fad atá déanta aige féin sa teach le hairgead a shábháil. Mínigh dóibh go bhfuil trí phointe le breacadh síos acu.
- Cuir an téip ar siúl faoi dhó.
- Pléigh na freagraí leis an rang ar fad.

- Scaip **Bileog 9.4** agus mínigh dóibh gur foirm í a bhí le fáil ar shuíomh idirlín Bhord Soláthair an Leictreachais le seans a fháil laethanta saoire a bhuachan.
- Tabhair seans do gach duine an fhoirm a líonadh. Abair leo a n-uimhreacha cuntais a chumadh ar mhaithe leis an ghníomhaíocht.
- Bí thusa thart le cuidiú leo agus ceist ar bith a fhreagairt.
- Nuair atá na foirmeacha líonta acu cuir gach beirt le chéile agus abair leo a gcuid foirmeacha a chur i gcomparáid le chéile agus na ceisteanna ag bun an leathanaigh a chur ar a chéile.
- Iarr ar chúpla duine sa rang na foirmeacha a líon siad a léamh amach os ard.

© Ollscoil Mhá Nuad

Feidhm: **Ag cur ceiste ar dhuine/dhaoine cad a dhéanann siad ag amanna faoi leith agus ag freagairt na ceiste sin**

Bileog 9.5 agus Bileog 9.6

- Scaip **Bileog 9.5** ar an rang agus cuir gach beirt ag obair le chéile.
- Mínigh dóibh go gcaithfidh siad ceisteanna a chumadh bunaithe ar na focail i gcló dubh sna freagraí:

1.	Freagra:	**Is maith** le Siobhán a bheith ag siopadóireacht.
	Ceist:	*An maith le Siobhán a bheith ag siopadóireacht?*
2.	Freagra:	**Ní cheannaím** bainne úr gach lá.
	Ceist:	*An gceannaíonn tú bainne úr gach lá?*
3.	Freagra:	Ním **an folcadán** gach lá.
	Ceist:	*Cad a níonn tú gach lá?*
4.	Freagra:	Déanaim **obair bhaile** leis na páistí gach tráthnóna.
	Ceist:	*Cad a dhéanann tú leis na páistí gach tráthnóna?*

- Léigh an abairt - *Casaim le mo chuid deirfiúracha le haghaidh lóin gach Máirt de ghnáth* agus mínigh do gach beirt go gcaithfidh siad na bearnaí sna boscaí a líonadh le focail ar nós na bhfocal atá iontu cheana féin.

deartháir/deartháireacha garpháiste/garpháistí gariníon/gariníonacha garmhac/garmhic páirtí (mo pháirtí) col ceathrar/col ceathracha cara/cairde	ar maidin san iarnóin tráthnóna san oíche uair/dhá uair/cúpla uair sa tseachtain/ sa choicís/sa mhí/sa bhliain

- Cuirtear séimhiú ar 'cuid' mar tagann séimhiú tar éis **mo** i gcónaí (ach amháin má thosaíonn sé le guta). Cuirtear an t-ainmfhocal a leanann é sa tuiseal ginideach (ní gá ach aird na bhfoghlaimeoirí a tharraingt air seo – ní gá am a chaitheamh leis). Féach ar na samplaí:

  mo chuid deartháireacha
  mo chuid garpháistí
  mo chuid gariníonacha
  mo chuid garmhac
  mo chuid col ceathracha
  mo chuid cairde

- Tabhair seans do gach beirt píosa beag cainte a dhéanamh faoi cad a dhéanann siad le linn gnáthsheachtaine.
- Cuir ceist ar dhaoine éagsúla cur síos a dhéanamh duit ar na rudaí éagsúla a dhéanann siad le linn seachtaine.

- Abair leo go mbeidh siad ag éisteacht le Deirdre Learmont anois ag déanamh cur síos ar cad a dhéanann sí i ngnáthsheachtain ina saol féin.
- Cuir an téip ar siúl faoi dhó agus iarr ar dhaoine éagsúla ansin na rudaí a dhéanann sí a sholáthar duit.

- Scaip **Bileog 9.6** ar an rang agus abair leo go mbeidh siad ag siúl timpeall an ranga ag cuardach daoine a dhéanann na rudaí éagsúla sa cholún ar chlé.
- Déan druil leis an rang ag cleachtadh na mbriathra sa cholún ar chlé chun go mbeidh siad compordach ag cur agus ag freagairt na gceisteanna.
- Tabhair tamall maith dóibh ansin an ghníomhaíocht a dhéanamh.
- Cuir thusa ceisteanna ar an rang nuair a bheidh siad críochnaithe i.e. – *Cé a théann go dtí an spórtlann cúpla uair sa tseachtain?*
- Ansin iarr ar gach beirt na fíricí beaga amaideacha 1-5 faoi na daoine cáiliúla sa chiorcal a cheangal leis an duine ceart.
- Déan plé ar fhíricí eile atá ar eolas acu faoi dhaoine cáiliúla.

Freagraí:

1. Ní chaitheann an duine seo díbholaíoch go deo. ***Julia Roberts***
2. Éisteann an bhean chlúiteach seo le ceol Britney Spears nuair a bhíonn sí sa spórtlann. ***Madonna***
3. Is breá leis an duine seo galf agus cártaí a imirt ar bhonn laethúil. ***Daniel O'Donnell***
4. Ólann an duine seo trí dheoch mheisciúla gach tráthnóna. ***Banríon Shasana***
5. Téann an duine seo go dtí an spórtlann gach lá sa tslí go mbeidh cruth deas ar a tóin go deo. ***Eva Longoria***

Feidhm: **Ag cur ceiste ar dhuine/dhaoine an bhfuil scéal nuachta ar bith acu**
Ag déanamh cur síos ar rudaí a tharla
I ndiaidh drochscéal a chloisteáil
I ndiaidh dea-scéala a chloisteáil

Bileog 9.7 agus Bileog 9.8

- Cuir gach beirt ag obair le chéile agus scaip **Bileog 9.7** orthu.
- Abair leo a machnamh a dhéanamh ar na bealaí éagsúla atá ann le ceist a chur ar dhuine an bhfuil nuacht ar bith aige/aici. Samplaí:

  An bhfuil nuacht ar bith agat?
  An bhfuil scéal ar bith agat?
  Scéal ar bith?
  Aon rud iontach?
  Aon scéal?

- Abair leo ansin dea-scéalta ar bith gur féidir leo smaoineamh orthu a bhreacadh síos - mar shampla:

  D'éirigh liom sa scrúdú tiomána.

Rugadh leanbh beag do mo chara Máire inné.
Phós mo dheirfiúr an deireadh seachtaine seo caite.
Fuair mé post nua an mhí seo caite.

- Abair leo ansin drochscéalta ar bith gur féidir leo smaoineamh orthu a bhreacadh síos - mar shampla:

  Chaill Micheál a phost le gairid.
  Fuair col ceathrar liom bás i Meiriceá le gairid .
  Níor éirigh liom sa scrúdú iontrála.
  Theip orm sna scrúduithe.

- Iarr ar gach beirt plé a dhéanamh ar na nathanna cainte sa chiorcal corcra (ar dheis). Abair leo samplaí a dhéanamh le chéile leis na nathanna a mhíniú. Mar shampla:

  \- *D'éirigh liom sa scrúdú!*
  \- *Comhghairdeas.*

- Tabhair seans do gach beirt smaoineamh ar nathanna cainte eile atá ar eolas acu agus iad a phlé le chéile.
- Tabhair seans don bheirt anois plé a dhéanamh le chéile ar an obair a dhéanann siad ar an Ghaeilge taobh amuigh den seomra ranga.
- Abair leo go mbeidh siad ag éisteacht le ceithre chomhrá ar an téip anois agus go gcaithfidh siad na píosaí nuachta a chloiseann siad a bhreacadh síos sa bhosca.
- Cuir an téip ar siúl faoi dhó.
- Pléigh na freagraí leis an rang ar fad.
- Cuir an téip ar siúl arís más mian leo é.
- Iarr orthu an dá cheist sa bhosca ag bun an leathanaigh a dhéanamh ansin. Caithfidh siad ar dtús smaoineamh ar eachtraí a tharla ina saol féin agus ansin na heachtraí sin a úsáid mar nuacht chun plé a dhéanamh leis an duine in aice leo.
- Nuair atá píosa maith cainte déanta acu iarr ar dhaoine éagsúla a gcomhráite a rá amach os ard.

- Scaip **Bileog 9.8** ar gach beirt arís.
- Tabhair tamall dóibh Gaeilge a chur ar an chárta.

Comhghairdeas! Anois, déan arís é tar éis duit é seo a ól agus gheobhaidh tú ceadúnas tiomána.

- Cuir gach triúr le chéile ansin leis na ceisteanna a phlé le chéile faoi thiomáint in Éirinn. Mínigh dóibh go bhfuil na ceisteanna deacair go leor ach abair leo a bhfuil le rá acu a rá chomh simplí agus is féidir.
- Bí thusa thart le cuidiú leo, beidh stór focal áirithe de dhíth orthu.

- Is réimíreanna iad.
  dea- Cuirtear séimhiú ar an ainmfhocal a leanann é agus bíonn fleiscín ann i gcónaí.
  droch- Cuirtear séimhiú ar an ainmfhocal a leanann é agus ní bhíonn fleiscín ann ach amháin má thosaíonn an t-ainmfhocal ina dhiaidh le 'ch'.

- Tabhair seans dóibh an réimír cheart **dea-** nó **droch**- a roghnú agus na rialacha cearta a chur i bhfeidhm leis na focail:

  dea-aimsir, drochaimsir
  drochhthimpiste
  dea-chomhrá, droch-chomhrá
  dea-chomhartha, droch-chomhartha
  dea-mhúinteoir, drochmhúinteoir
  dea-aithne

- Súil siar atá anseo ar an- agus ró(-).
- **an-** Tagann séimhiú ina dhiaidh ach amháin nuair a leanann guta é nó má thosaíonn an t-ainmfhocal le **d, t, l, s** nó **n**. Bíonn an fleiscín ann i gcónaí: *an-mhaith, an-sásta, an-olc.*
- **Ró (-)**Tagann séimhiú ina dhiaidh ach amháin nuair a leanannguta é. Ní bhíonn fleiscín ann ach amháin nuair a thosaíonn an t-ainmfhocal ina dhiaidh le guta: *rómhaith, róshásta, ró-olc.*

- Abair leo píosa a scríobh don chéad rang eile agus go gceartóidh tú dóibh é.